

INSTYTUT BADAŃ
EDUKACYJNYCH
Państwowy Instytut Badawczy

PRZYJAZNA SZKOŁA
DOBROSTAN
SPOŁECZNOŚCI SZKOLNEJ

Urszula Bartnikowska, Monika Parchomiuk, Katarzyna Ćwirynkało

Wsparcie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami i doświadczeniem migracji lub uchodźstwa

INFORMATOR DLA RODZICÓW

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Jak zapisać dziecko do szkoły?	5
2. Co gdy dziecko ma problemy zdrowotne lub niepełnosprawność?.....	6
3. Jak dziecko może być wspierane w szkole?	8
4. Jakie są prawa i obowiązki rodziców w edukacji dziecka?	10
5. Inne formy wsparcia osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin.....	12
6. Wsparcie w opiece nad dzieckiem	13
7. Wsparcie osób z niepełnosprawnościami w Polsce w pigułce	14

Wprowadzenie

Drodzy Rodzice,

ten informator ma Wam pomóc zrozumieć system edukacji w Polsce i pokazać, jak skutecznie uzyskać wsparcie dla Waszego dziecka. Znajdziecie tu kluczowe informacje o prawach, obowiązkach i dostępnych formach pomocy.

Edukacja w Polsce – od czego zacząć?

W Polsce nauka jest obowiązkowa dla dzieci w wieku od 6 do 18 lat i obejmuje:

- obowiązkowe, roczne przygotowanie przedszkolne (tzw. „zerówka” – dla 6-latków, można też zapisać 5-latków; jest kluczowym etapem przed rozpoczęciem szkoły);
- szkołę podstawową – w której edukacja trwa 8 lat;
- szkołę ponadpodstawową – w której edukacja trwa od 3 do 5 lat, w zależności od rodzaju szkoły.

System edukacji obejmuje także wcześniejsze etapy:

- żłobek (0–3 lata) – udział jest dobrowolny;
- przedszkole (3–5 lat) – udział jest dobrowolny.

Warto pamiętać, że zanim dziecko podejmie naukę w szkole, a ma zdiagnozowaną niepełnosprawność, może korzystać z **wczesnego wspomagania rozwoju**. Podstawą będzie **opinia wydana na wniosek rodziców przez publiczną poradnię psychologiczno-pedagogiczną**. Wczesne wspomaganie rozwoju może być organizowane w przedszkolu. Udział w takich zajęciach to szansa na kompensowanie braków i lepsze przygotowanie dziecka do nauki szkolnej.

Ważne jest, że w ramach wczesnego wspomagania rozwoju również rodzice otrzymują od specjalistów wsparcie i pomoc w radzeniu sobie z problemami wychowania dziecka z niepełnosprawnością.

Jeśli Wasze dziecko doświadcza trudności rozwojowych, możliwe jest odroczenie obowiązku szkolnego (maksymalnie do 9 roku życia). Oznacza to, że dziecko może rozpocząć naukę w klasie pierwszej rok lub nawet 3 lata później. Decyzję w tej sprawie wydaje dyrektor publicznej szkoły podstawowej w Waszej okolicy. Aby ją uzyskać, należy złożyć do dyrektora szkoły wniosek, który musi być poparty opinią z publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Dalsza ścieżka edukacji to szkoła podstawowa i ponadpodstawowa.

Po „zerówce” dziecko rozpoczyna 8-letnią szkołę podstawową, która kończy się obowiązkowym egzaminem ósmoklasisty.

Następnie wybiera szkołę ponadpodstawową, którą może być:

- 4-letnie liceum ogólnokształcące – kształcenie ogólne, przygotowanie do egzaminu maturalnego (pozwala na podjęcie studiów wyższych);
- 5-letnie technikum – kształcenie ogólne i zawodowe, przygotowanie do egzaminu maturalnego (pozwala na podjęcie studiów wyższych);
- 3-letnia szkoła branżowa I stopnia – absolwenci szkoły branżowej I stopnia nie zdają egzaminu maturalnego, mogą jednak kontynuować naukę w szkole branżowej II stopnia lub liceum ogólnokształcącym dla dorosłych.

W przypadku uczniów i uczennic z określonymi rodzajami i stopniami niepełnosprawności możliwe są też inne formy, m.in.:

- szkoła przysposabiająca do pracy – dla uczniów i uczennic z głębszą (umiarkowaną i znaczną) niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością sprzężoną;
- przygotowuje do samodzielnego życia i prostych prac;
- zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze – dla dzieci i młodzieży z głęboką niepełnosprawnością intelektualną.

Zarówno na etapie szkoły podstawowej, jak i ponadpodstawowej uczniowie z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego mogą uczyć się w:

- szkole ogólnodostępnej – dziecko uczy się w standardowej klasie z dodatkową pomocą (np. zajęciami rewalidacyjnymi);
- szkole lub klasie integracyjnej – w jednej klasie uczą się wspólnie uczniowie rozwijający się typowo oraz uczniowie z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego (od 3 do 5 w klasie); maksymalna liczba uczniów w takiej klasie to 20;
- szkole specjalnej – przeznaczonej wyłącznie dla uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, z dostosowanym programem i metodami nauczania.

Po zakończeniu edukacji w szkole ponadpodstawowej uczniowie i uczennice mogą kontynuować naukę:

- w szkole policealnej – nie jest wymagana matura, można zdobyć kwalifikacje zawodowe (czas trwania: od roku do 2 lat);

- na kursach kwalifikacyjnych – nie jest wymagana matura, pozwalają na zdobycie kwalifikacji zawodowych;
- na studiach wyższych – wymagana matura (czas trwania najczęściej 5 lat – np. przy studiach jednolitych magisterskich).

Jak wygląda organizacja roku szkolnego?

- Rok szkolny rozpoczyna się 1 września, a kończy w ostatnim tygodniu czerwca.
- Dzieli się na dwa semestry. Pomiędzy nimi, zazwyczaj w styczniu lub lutym (dokładny termin zależy od województwa, w którym znajduje się szkoła), są dwutygodniowe ferie zimowe.

Mamy nadzieję, że ten przewodnik ułatwi Wam pierwsze kroki w polskiej szkole i pomoże zapewnić Waszemu dziecku najlepsze wsparcie na starcie.

1. Jak zapisać dziecko do szkoły?

Od 1 września 2024 roku dzieci z Ukrainy, podobnie jak ich rówieśnicy z Polski, są objęte obowiązkiem rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązkiem szkolnym i obowiązkiem nauki (szkoły ponadpodstawowe) w polskim systemie oświaty.

Rodzice składają do dyrektora wybranej szkoły wniosek o przyjęcie dziecka. Publiczna szkoła rejonowa (czyli szkoła, do której dziecko jest przypisane na podstawie swojego miejsca zamieszkania) ma obowiązek przyjęcia, a o przyjęciu decyduje dyrektor. Inne publiczne szkoły podstawowe i szkoły ponadpodstawowe przyjmują uczniów w miarę dostępności wolnych miejsc.

Rodzice dziecka z Ukrainy, którzy nie mogą znaleźć szkoły z wolnymi miejscami w danej klasie, mogą zwrócić się do organu prowadzącego szkoły (np. wydziału edukacji gminy lub powiatu) z prośbą o wskazanie szkoły mającej wolne miejsca. Przyjęcie do szkoły jest możliwe w ciągu całego roku szkolnego.

Ustalenie klasy, do której dziecko ma trafić, odbywa się na podstawie dokumentów wydanych przez szkołę dziecka w Ukrainie. Dokumenty nie muszą być tłumaczone przez tłumacza przysięgłego na język polski. Jeśli takich dokumentów rodzice nie mają, przydział dziecka do określonej klasy odbywa się na podstawie oświadczenia rodziców o sumie lat nauki za granicą. Rodzice dziecka mogą zwrócić się do dyrektora o przyjęcie do niższej klasy, niż wynika to z sumy ukończonych lat nauki szkolnej, np. ze względu na wiek dziecka.

Ważne: dla zapisania dziecka do szkoły **nie ma znaczenia** prawna podstawa pobytu ucznia na terenie Polski.

Prawna podstawa pobytu to: zezwolenie na pobyt czasowy, zezwolenie na pobyt stały, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zgoda na pobyt ze względów humanitarnych albo uzyskanie statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej.

Kroki do zapisania dziecka

1. Skontaktuj się z wybraną publiczną szkołą podstawową lub ponadpodstawową.
2. Złóż w sekretariacie szkoły pisemny wniosek o przyjęcie dziecka (nawet jeśli szkoła mówi o braku miejsc).
3. Klasa jest ustalana na podstawie sumy lat nauki szkolnej za granicą.
4. Jeśli nie masz dokumentów z ukraińskiej szkoły, możesz złożyć oświadczenie (pod rygorem odpowiedzialności karnej).

2. Co gdy dziecko ma problemy zdrowotne lub niepełnosprawność?

Rodzic dziecka **może** przekazać dyrektorowi przedszkola lub szkoły:

- informacje dotyczące dziecka, np. stanu jego zdrowia, dysfunkcji rozwojowych lub niepełnosprawności,
- dokumenty określające formy pomocy, które powinny być zapewniane w przedszkolu lub szkole.

Może to być pomocne dla zapewnienia dziecku odpowiedniego wsparcia w szkole, jednak **nie jest to wymagane**.

Z pomocą dyrektora przedszkola lub szkoły rodzice dziecka z Ukrainy powinni postarać się o stosowne dokumenty, które będą podstawą wyboru **formy kształcenia dziecka**, jego wspierania oraz zaplanowania pracy edukacyjnej.

Mogą to być dokumenty takie jak:

- orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego;
- orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych.

Żeby uzyskać **orzeczenie**, trzeba złożyć do publicznej **poradni psychologiczno-pedagogicznej** odpowiedni wniosek pisemny (w postaci papierowej albo elektronicznej) ze wskazaniem, czego ma on dotyczyć. Rodzice mogą skorzystać w tym zakresie z pomocy:

- szkoły – pomocy udzielić może wychowawca klasy, pedagog szkolny lub pedagog specjalny,
- publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych – wsparcia może udzielić psycholog, pedagog lub dyrektor poradni.

Rodzice mogą liczyć na informacje o tym, co powinien zawierać wniosek o wydanie orzeczenia, a także na pomoc w jego poprawnym wypełnieniu.

Podstawą wydania orzeczenia jest dokładna diagnoza dziecka przeprowadzona przez zespół w poradni. Dokumenty dostarczone przez rodziców (np. orzeczenie z kompleksowej oceny w IRC – Висновок про комплексну оцінку з ІРЦ/Заключение о комплексной оценке с ИПЦ) mogą być przydatne dla zespołu diagnostyczno-orzekającego w poradni, ale ich przekazanie przez rodziców nie jest obowiązkowe. Dokumenty te nie muszą być tłumaczone na język polski przez tłumaczy przysięgłych.

W orzeczeniu wskazuje się formę (lub formy) kształcenia specjalnego. Może być ono realizowane w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, integracyjnych lub specjalnych. O wyborze przedszkola lub szkoły decydują rodzice.

Kształcenie specjalne polega m.in. na dostosowaniu sprzętów i pomieszczeń oraz zastosowaniu specjalnych pomocy dydaktycznych odpowiadających potrzebom dziecka (np. mówików), dostosowaniu programu, form pracy, metod pracy, sposobów oceniania do potrzeb ucznia lub uczennicy.

Kształceniem specjalnym mogą zostać objęci uczniowie:

- niesłyszący i słabosłyszący;
- niewidomi i słabowidzący;
- z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją;
- z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym;
- z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera;
- z zaburzeniami sprzężonymi;
- niedostosowani społecznie lub zagrożeni niedostosowaniem.

Dla ucznia lub uczennicy, którzy mają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, zespół w przedszkolu lub w szkole opracowuje **wielospecjalistyczną ocenę poziomu funkcjonowania (WOPFU)** i przygotowuje **indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny (IPET)**. WOPFU

i IPET są opracowywane do 30 września danego roku szkolnego lub 30 dni od daty otrzymania przez szkołę orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego dziecka. Program ten jest ważną podstawą pracy z uczniem lub uczennicą. Są w nim wskazane formy i sposoby **wsparcia psychologiczno-pedagogicznego**.

Kształceniem specjalnym mogą być objęte dzieci i młodzież w wieku przedszkolnym i szkolnym.

W **zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych** uczestniczą dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim. Przysługują one osobom od 3 do 25 roku życia. W trakcie takich zajęć uczą się one m.in. nawiązywania kontaktów, komunikowania się otoczeniem (np. za pomocą piktogramów), rozwijają samodzielność w podstawowych sferach życia na miarę możliwości oraz wzmacniają swoje zainteresowanie otoczeniem.

Przydatne mogą być dokumenty wydane na wniosek rodziców przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną w postaci różnych **opinii**, np.:

- o potrzebie odroczenia rozpoczęcia spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego,
- o potrzebie objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu, szkole i placówce,
- o udzieleniu zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki,
- o potrzebie przyjęcia ucznia do oddziału przysposabiającego do pracy.

Szkoła przysposabiająca do pracy kształci uczniów i uczennice **z niepełnosprawnością intelektualną** w stopniu umiarkowanym, znacznym lub **z niepełnosprawnościami sprzężonymi** (np. intelektualną oraz zaburzeniami ze spektrum autyzmu). Nauka w niej trwa **3 lata** (z możliwością wydłużenia **do 24 roku życia**). Uczniowie i uczennice rozwijają kompetencje przydatne w codziennym życiu, a w ramach przysposobienia do pracy nabywają umiejętności np. z gospodarstwa domowego, ogrodnictwa, pisanie listów i podań.

3. Jak dziecko może być wspierane w szkole?

Jeśli dziecko nie zna języka polskiego w stopniu umożliwiającym mu naukę w szkole, może korzystać z różnych form pomocy w tym zakresie:

- może uczestniczyć w dodatkowych zajęciach języka polskiego w wymiarze minimum 2 godzin tygodniowo przez czas nieokreślony;
- może uczyć się przez rok lub dwa w oddziale przygotowawczym;

- może korzystać z pomocy asystenta, czyli osoby, która zna język ukraiński;
- może korzystać z dodatkowych zajęć wyrównawczych z przedmiotów nauczania przez okres do 12 miesięcy.

O przyznaniu uczniowi określonej formy wsparcia decyduje dyrektor szkoły.

Ucniowie z niepełnosprawnością z Ukrainy, tak jak uczniowie polscy, mogą uzyskać **pomoc psychologiczno-pedagogiczną**. Pomoc ta jest udzielana w trakcie bieżącej pracy z uczniami oraz przez zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów, a także w formie:

- zajęć dydaktyczno-wyrównawczych;
- zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym;
- zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu – w przypadku uczniów klas VII i VIII szkół podstawowych oraz uczniów szkół ponadpodstawowych;
- zindywidualizowanej ścieżki kształcenia (nie dotyczy uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego);
- zajęć rozwijających umiejętności uczenia się;
- porad i konsultacji;
- warsztatów.

Ucniowie z niepełnosprawnościami mający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego powinni uczestniczyć **w zajęciach rewalidacyjnych**. Muszą być one organizowane niezależnie od formy kształcenia (przedszkola i szkoły specjalne, integracyjne i ogólnodostępne). Na czym będą się koncentrować te zajęcia, określa się w IPET.

W zależności od potrzeb może to być:

- nauka orientacji przestrzennej i poruszania się oraz nauka systemu Braille'a;
- nauka języka migowego lub innych sposobów komunikowania się, w szczególności wspomagających i alternatywnych metod komunikacji (AAC);
- rozwijanie umiejętności społecznych, w tym umiejętności komunikacyjnych.

Korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest:

- **dobrowolne** – uczeń lub uczennica nie muszą uczęszczać na proponowane przez szkołę zajęcia,
- **nieodpłatne**.

Rodzic może zwrócić się do szkoły z propozycją lub wnioskiem o udzielenie przez szkołę określonej formy wsparcia dla dziecka.

Dyrektor szkoły:

- ustala formy udzielania tej pomocy,
- okres jej udzielania,
- wymiar godzin, w którym poszczególne formy będą realizowane.

4. Jakie są prawa i obowiązki rodziców w edukacji dziecka?

Prawa i obowiązki rodziców uczniów z Ukrainy są takie same jak rodziców dzieci polskich. Przede wszystkim jest to obowiązek i prawo do współpracy z instytucją edukacyjną, w której uczy się dziecko.

Rodzice (lub opiekunowie prawni) mają wiele praw związanych z procesem diagnostycznym i orzecznictwem w poradni:

- prawo do udziału w posiedzeniu zespołu orzekającego – mogą aktywnie wyrażać swoje zdanie, wносить uwagi i przedstawiać dodatkowe informacje;
- prawo do wglądu w dokumentację – rodzice mają prawo dostępu do dokumentacji badań diagnostycznych i wszelkich innych dokumentów zgromadzonych w poradni na temat ich dziecka (z pewnymi ograniczeniami dotyczącymi danych objętych tajemnicą, które mogłyby naruszać dobra osobiste innych osób);
- prawo do otrzymania kopii dokumentów – na wniosek rodzica poradnia ma obowiązek wydać kopię orzeczenia lub opinii;
- prawo do odmowy – rodzic ma prawo odmówić korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej oferowanej przez szkołę na podstawie opinii poradni;
- prawo do odwołania – rodzice mają prawo do odwołania się od decyzji zespołu orzekającego.

Rodzice dzieci z niepełnosprawnościami mają prawo do udziału w posiedzeniach zespołu, który w przedszkolu czy w szkole opracowuje dla ich dziecka IPET.

Współpraca rodziców przynosi wiele korzyści dla nich samych i ich dzieci z niepełnosprawnością:

- kiedy rodzice są bardziej zaangażowani we współpracę i pomoc dziecku, osiąga ono lepsze wyniki w nauce, wykazuje większe postępy w rozwoju,

- kiedy rodzice współpracują, daje to szansę na lepszą komunikację, lepszy przepływ informacji. Może to być trudne ze względu na nieznajomość polskiego języka, ale rodzice dzieci z Ukrainy mogą otrzymać w tym zakresie wsparcie.

Jeśli rodzice nie znają dostatecznie języka polskiego, mają prawo do tłumacza w każdym aspekcie współpracy z instytucją (poradnią, szkołą). Warto poprosić o listę najważniejszych zagadnień, które będą omawiane na spotkaniu (np. posiedzeniu zespołu), żeby się z nimi zapoznać. Rodzic może przygotować listę pytań.

- wspólne podejmowanie decyzji sprawia, że potrzeby dziecka są w centrum uwagi,
- rodzice współpracujący potrafią organizować dziecku lepsze warunki do nauki i wsparcia, co zwiększa jego motywację.

Przykładowe pytania lub prośby rodziców na posiedzeniu zespołu w przedszkolu lub szkole bądź w ramach kontaktu z nauczycielami i specjalistami:

- Czy moglibyście Państwo pomóc mi zrozumieć, co właśnie zostało powiedziane?
- Potrzebuję więcej informacji na ten temat (np. jak pracować z dzieckiem w domu, jakie zabawy i pomoce mu udostępniać).
- Poproszę o przekazanie mi planu zajęć dodatkowych mojego dziecka.
- Chciał(a)bym, aby moje dziecko otrzymało...
- Dziecko ma problem z... (np. nauką określonego przedmiotu, relacjami z kolegami i koleżankami). Jak moglibyście w tym pomóc?
- Do kogo powinnam/powinienem się zwrócić w przypadku (np. choroby dziecka, problemu, trudności)? Kiedy ta osoba jest dostępna?

Przy opracowywaniu i ewaluacji indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (IPET) głos rodziców (opiekunów prawnych) jest bardzo ważny. Nie tylko otrzymujecie Państwo kopię IPET-u ze szkoły, ale też możecie wpłynąć na jego kształt (np. nie zgodzić się na określone zapisy i wnioskować o zmianę informacji o dziecku bądź zmianę proponowanych form wsparcia). To dokument, który powstaje przy współpracy całego zespołu – powinien być przez każdego nauczyciela, specjalistę i rodzica zaakceptowany i realizowany.

5. Inne formy wsparcia osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego nie jest równoznaczne z orzeczeniem o niepełnosprawności. To pierwsze jest niezbędne dla szkoły. Z kolei orzeczenie o niepełnosprawności może okazać się przydatne dla celów rehabilitacyjnych (różne świadczenia).

Wniosek o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności można złożyć do powiatowego lub miejskiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności właściwego dla miejsca stałego pobytu. Wniosek taki można złożyć od dnia urodzenia dziecka do 16 roku życia.

Do wniosku należy dołączyć:

- dokumentację medyczną (np. wyniki dodatkowych badań diagnostycznych, konsultacji specjalistycznych);
- zaświadczenie lekarskie wydane przez lekarza, pod którego opieką lekarską znajduje się dziecko (jest ważne przez miesiąc od daty wydania).

Co daje takie orzeczenie? Mając orzeczenie o niepełnosprawności dziecka, można starać się o:

- dofinansowanie do: turnusu rehabilitacyjnego, sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, zakup komputera usprawniającego komunikację dziecka; zakup urządzenia, które umożliwia wjazd wózka inwalidzkiego z napędem elektrycznym do samochodu,
- świadczenie pielęgnacyjne, zasiłek pielęgnacyjny, zasiłek rodzinny (konieczne jest posiadanie numeru PESEL ze statusem UKR),

Po ukończeniu przez dziecko 16 roku życia wniosek o wydanie orzeczenia o **stopniu niepełnosprawności** (lekkim, umiarkowanym lub znacznym) mogą złożyć rodzice, a po osiągnięciu pełnoletności – również samo dziecko. Są określone schorzenia i zaburzenia, z tytułu których można otrzymać takie orzeczenie. Dodatkowo trzeba złożyć dokumentację medyczną oraz odpowiednie zaświadczenie lekarskie. Orzeczenie takie daje możliwość skorzystania z różnych ulg i uprawnień, w tym finansowych.

Osoby z niepełnosprawnościami z Ukrainy, które w Polsce przebywają legalnie (dzieci do 16 roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności oraz osoby powyżej 16 roku życia, jeśli mają znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności) mogą skorzystać z usługi **asystenta**, jeśli spełnią określone kryteria. Obecnie jest ona realizowana w ramach programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

6. Wsparcie w opiece nad dzieckiem

Od 1 października 2024 roku obowiązuje w Polsce **program socjalny Aktywny Rodzic**, który obejmuje trzy nowe świadczenia związane z opieką nad dziećmi:

- świadczenie „Aktywni rodzice w pracy”
- świadczenie „Aktywnie w żłobku”,
- świadczenie „Aktywnie w domu”.

Świadczenia te przysługują również obywatelom Ukrainy przebywającym w Polsce legalnie.

W przypadku obywateli Ukrainy, którzy przybyli do Polski w związku z działaniami wojennymi i których pobyt jest uznawany za legalny na podstawie przepisów tzw. ustawy pomocowej (status „UKR”), możliwość korzystania ze świadczeń programu jest ograniczona. Osoby te mogą korzystać ze świadczenia „Aktywnie w żłobku”, jeżeli przebywają w Polsce nieprzerwanie co najmniej 365 dni ze statusem „UKR”, licząc od dnia wjazdu do Polski. W takim przypadku świadczenia „Aktywni rodzice w pracy” oraz „Aktywnie w domu” nie przysługują.

Obywatele Ukrainy, którzy przebywali w Polsce legalnie już przed wybuchem wojny (np. na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy lub stały, wizy lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE), mogą korzystać z programu „Aktywny Rodzic” na takich samych zasadach jak obywatele Polski, czyli mogą ubiegać się o wszystkie trzy świadczenia, o ile spełniają ogólne warunki programu.

- Świadczenie „Aktywni rodzice w pracy” może zostać przyznane matce lub ojcu, którzy są aktywni zawodowo, albo faktycznemu opiekunowi dziecka w przypadku kiedy dziecko (w wieku 12–35 miesięcy) nie jest w żłobku, klubie dziecięcym, przedszkolu i nie korzysta z dziennego opiekuna.
- Świadczenie „Aktywnie w domu” przysługuje matce lub ojcu, jeżeli dziecko wspólnie z nimi zamieszkuje i pozostaje na utrzymaniu rodzica, albo opiekunowi faktycznemu dziecka.
- Świadczenie „Aktywnie w żłobku” przysługuje na dziecko, które uczęszcza do żłobka, klubu dziecięcego albo jest objęte opieką sprawowaną przez dziennego opiekuna. Przysługuje „do końca roku szkolnego, w którym dziecko skończy 3 lata, a gdy objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym jest niemożliwe lub utrudnione – do końca roku szkolnego, w którym dziecko kończy 4 lata”. Jeśli dziecko ma orzeczenie o niepełnosprawności, świadczenie to jest wyższe.

Rodzice dzieci z niepełnosprawnościami są ich najlepszymi rzecznikami. Mają wiedzę z doświadczenia i powinni się nią dzielić ze specjalistami, nauczycielami i innymi rodzicami. Warto szukać wsparcia w grupach rodzicielskich, np. na portalach społecznościowych, szczególnie jeśli znajomość języka jest dobra. Można szukać wsparcia w lokalnych stowarzyszeniach działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Organizacje pozarządowe

- [Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligencyjną](#)
- [Polski Związek Niewidomych](#)
- [Polski Związek Głuchych](#)
- [Fundacja Synapsis](#) (na rzecz osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu)
- [Fundacja Ocalenie](#) (wspierająca osoby z doświadczeniem migracji)
- [Inne organizacje pozarządowe](#)

7. Wsparcie osób z niepełnosprawnościami w Polsce w pigułce

Wczesne wspomaganie rozwoju (WWR)

■ Dla kogo?

Dla dziecka od urodzenia do 7 roku życia, z możliwością przedłużenia do 9 roku życia (przy odroczeniu obowiązku szkolnego).

■ Kto kieruje?

Poradnia psychologiczno-pedagogiczna na podstawie opinii o potrzebie WWR.

■ Cel

Jak najwcześniejsze wsparcie dziecka (od chwili wykrycia niepełnosprawności, nawet przed 3 rokiem życia).

■ Formy

Zajęcia terapeutyczne (logopeda, psycholog, rehabilitant), wsparcie rodziny.

■ Miejsce

Poradnie, przedszkola, ośrodki WWR i inne specjalistyczne.

Wsparcie dziecka w wieku szkolnym (na etapie szkoły podstawowej, ponadpodstawowej – szkoły branżowej, technikum, liceum ogólnokształcącego)

■ **Formy**

Bieżące wsparcie podczas zajęć, zajęcia rewalidacyjne, inne zajęcia (na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego), nauczyciel współorganizujący proces kształcenia (dla uczniów i uczennic z autyzmem lub niepełnosprawnością sprzężoną) – zgodnie z zaleceniami zawartymi w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym (IPET) opracowanym w szkole.

■ **Dokument**

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

■ **Pozaszkolne formy wsparcia:**

- Świetlica środowiskowa – oferuje opiekę wychowawczą, pomoc w nauce, rozwój zainteresowań (np. zajęcia artystyczne, kulinarne) i profilaktykę (przeciwdziałanie nałogom), wspiera rodziny w wychowywaniu.
- Poradnie psychologiczno-pedagogiczne i inne specjalistyczne – poza diagnozą oferują zwykle różne formy wsparcia uczniów i uczennic.
- Stowarzyszenia, fundacje, organizacje pozarządowe (NGO) – wsparcie zwykle skoncentrowane na określonych grupach osób (np. z zespołem Downa, z niepełnosprawnością intelektualną), organizacja zajęć i wydarzeń, np. turnusów rehabilitacyjnych.

Możliwości rehabilitacji społeczno-zawodowej dla dorosłych z niepełnosprawnościami

- Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) – dla osób, które nie podejmują nauki lub pracy – oferują wsparcie, terapię i przygotowanie do pracy (w warunkach chronionych lub na otwartym rynku pracy).
- Środowiskowe domy samopomocy – zapewniają wsparcie dzienne dla osób z większymi potrzebami.
- Zakłady aktywności zawodowej (ZAZ) – dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz dla osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (jeśli zdiagnozowano u nich autyzm, niepełnosprawność intelektualną lub chorobę psychiczną) – oferują rehabilitację zawodową i społeczną w przystosowanych, chronionych warunkach pracy, aby przygotować te osoby do życia na otwartym rynku pracy.
- Dzielne centra aktywności – wsparcie dzienne dla osób z wybranymi niepełnosprawnościami oraz osób starszych.

Autorki: dr hab. Urszula Bartnikowska, prof. UWM, dr hab. Monika Parchomiuk, prof. UMCS,
dr hab. Katarzyna Ćwirynkało, prof. UWM

Konsultacja merytoryczna: Ganna Fedosova

Redakcja językowa: dr Michał Pranke

Projekt okładki: Michalina Walusiak

Skład: dr Michał Pranke

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa
tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl

INSTYTUT BADAŃ
EDUKACYJNYCH
Państwowy Instytut Badawczy

Publikacja dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie Autorstwa 4.0.

ISBN: 978-83-68747-56-0

Wzór cytowania:

Bartnikowska, U., Parchomiuk, M., Ćwirynkało, K. (2026). *Wsparcie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami i doświadczeniem migracji lub uchodźstwa. Informator dla rodziców*.
Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy.

Warszawa 2026

Opracowanie powstało w ramach zadania zleconego przez MEN pod nazwą „Dobrostan Społeczności Szkolnej”, o którym mowa w module 2. Rządowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży „Przyjazna szkoła” w latach 2025–2027.

Publikacja współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, działanie 04.17 „Szkoła dla wszystkich”.

Egzemplarz bezpłatny